

PRZEDMIOTOWY SYSTEM OCENIANIA Z GEOGRAFII

KLASA III GIMNAZJUM

OPRACOWANO W OPARCIU O:

1. Podstawę programową.
2. "Program nauczania geografii dla szkoły podstawowej – Planeta Nowa" autorstwa Ewy Marii Tuz i Dawida Szczypińskiego – wydawnictwa "Nowa Era".
3. Wewnątrzszkolny System Oceniania.

PROGRAM realizowany jest w ciągu 2 godzin tygodniowo.

UCZNIOWIE W TOKU ZAJĘĆ LEKCYJNYCH MOGĄ OTRZYMYWAĆ OCENY CZYLI STÓWKI ZA:

- sprawdziany wiadomości z zakończonego działu;
 - krótkie sprawdziany wiedzy – kartkówki;
 - odpowiedź ustną (połączoną ze znajomością mapy);
 - samodzielnie wykonaną pracę domową;
 - aktywność na lekcji (lub jej brak);
 - przygotowanie do lekcji (przynoszenie zeszytu przedmiotowego i podręcznika);
 - krótkie odpowiedzi w toku lekcji;
 - prezentowanie pracy grupy;
 - wykonanie prac dodatkowych (zaproponowanych przez ucznia lub wskazanych przez nauczyciela), wynikających z zainteresowań ucznia, wiążących się z programem jak i wykraczające poza program np.: własne działania na rzecz środowiska potwierdzone przez dorosłych, przygotowanie materiału do nowej lekcji, zorganizowanie wystawy, konkursu itp.,
- ZASADY OCENIANIA I KLASYFIKACJI UCZNIÓW:***

1) Prace klasowe (do 45 minut)

- * Prace klasowe są obowiązkowe. W przypadku nieobecności ucznia na pracy klasowej powinien napisać ją w terminie dwutygodniowym od momentu powrotu do szkoły (czas i sposób do uzgodnienia z nauczycielem).
- * Jeżeli uczeń nie napisze pracy klasowej w uzgodnionym terminie, nauczyciel wpisuje do dziennika ocenę niedostateczną.
- * Praca klasowa jest zapowiedziana tydzień wcześniej oraz omówiony i powtórzony jest jej zakres.
- * Prace pisemne powinny być ocenione i oddane w ciągu 2 tygodni.
- * Nieobecność ucznia na sprawdzianie wynikająca z celowego unikania lekcji (lekcja nieusprawiedliwiona) równoznaczna jest z otrzymaniem oceny niedostatecznej.
- * Wszystkie prace są archiwizowane - do wglądu dla rodziców na spotkaniach indywidualnych u nauczyciela przedmiotu.

2) Jeżeli uzyskana przez ucznia ocena z prac klasowych nie satysfakcjonuje go - istnieje możliwość poprawy w terminie ustalonym przez nauczyciela.

3) Kartkówki (10 -20 minut)

- * Kartkówki nie muszą być zapowiadane i nie podlegają poprawie.
- * Uczniowie nieobecni na kartkówce jeśli chcą pisać ją lub odpowiadają ustnie w najbliższym terminie (jeden tydzień). Czas i sposób do uzgodnienia z nauczycielem.
- * Kartkówka obejmuje materiał z dwóch lub trzech ostatnich tematów.
- * Nieobecność ucznia na lekcji nie zwalnia go z przygotowania się do lekcji i możliwości pisania kartkówki.

4) Przy odpowiedzi ustnej obowiązuje ucznia znajomość treści z trzech ostatnich tematów.

5) Aktywność

- * Przez aktywność na lekcji rozumiemy: częste zgłaszanie się na lekcji i udzielanie poprawnych odpowiedzi, rozwiązywanie przykładów ćwiczeniowych, aktywną pracę w grupach.
- * Aktywność na lekcji nagradzana jest oceną „+” lub ustną pochwałą. O ilości przyznanych „+”

decyduje nauczyciel, biorąc pod uwagę stopień trudności rozpatrywanego przez ucznia problemu

oraz możliwości intelektualne ucznia.

- * Za minimum 4 zgromadzone znaki „+” uczeń otrzymuje ocenę.

6) Przy ocenieniu zeszytu przedmiotowego bierze się pod uwagę systematyczność, poprawność

i staranność prowadzenia notatek.

7) Nauczyciel ma prawo przerwać jakąkolwiek formę pisemną (*kartkówka, sprawdzian, praca klasowa*) uczniowi (*lub całej klasie*), jeżeli stwierdzi na podstawie zachowania ucznia (*klasy*) niesamodzielność pracy (*przez niesamodzielną pracę należy rozumieć: odwracanie się, rozmawianie, odpisywanie, przepisywanie itp.*) lub zakłócanie przebiegu sprawdzianu (*np. sygnałem telefonu komórkowego*). Stwierdzenie niesamodzielnej pracy lub zakłócanie przebiegu jest podstawą do wystawienia oceny niedostatecznej, której nie można poprawić

8) W przypadku sprawdzianów pisemnych przyjmuje się następujące procentowe ilości punktów na poszczególne oceny:

- * celujący – **od 97 do 100%**
- * bardzo dobry – **od 91 do 96%**
- * dobry – **od 75 do 90%**
- * dostateczny – **od 51 do 74%**
- * dopuszczający – **od 31 do 50%**
- * niedostateczny – **od 0 do 30%**

9) Dwa razy w semestrze (przy 2 godz./tyg.) i jeden raz w semestrze (przy 1 godz./tyg.) uczeń może zgłosić (tylko na początku lekcji) nieprzygotowanie do lekcji bez podania przyczyny.

- * „nieprzygotowanie” zgłasza się na początku lekcji i przez nie rozumie się: niegotowość do odpowiedzi ustnej, kartkówki

Uwaga:

nie można zgłaszać nieprzygotowanie w przypadku zapowiedzianego wcześniej na dany dzień sprawdzania i oceniania określonej formy - tu: sprawdzianu, kartkówki, innych zleconych zadań.

10) Po dłuższej, usprawiedliwionej nieobecności w szkole (powyżej 2 tygodni) uczeń będzie oceniany po nadrobieniu braków w wiadomościach, zapisach lekcyjnych, ćwiczeniach wykonywanych na lekcjach, pracach domowych - co należy do jego obowiązku.

Nastąpi to nie później niż po 2 tygodniach od czasu powrotu na zajęcia. Dokładny termin i formę ustala nauczyciel uwzględniając przyczynę absencji i możliwości ucznia.

11) Uzyskane stopnie w poszczególnych formach aktywności ucznia stanowią podstawę stopnia na koniec półrocza.

12) Przy wystawianiu oceny na koniec roku szkolnego uwzględnia się pracę i wyniki z całego roku szkolnego.

13) Przy wystawianiu oceny półrocznej (końcoworocznej) z geografii nauczyciel może posłużyć się średnią ważoną.

Podstawą obliczenia średniej ważonej są wszystkie otrzymane oceny (w przypadku prac poprawianych – obie oceny).

Przyjmuje się, że w przypadku poprawiania oceny, ocena z poprawy ma taką samą wagę jak ocena poprawiana.

Każda ocena cząstkowa, którą otrzymuje uczeń ma ustaloną wagę.

Formy aktywności .Waga oceny:

1. Praca na lekcji, praca w grupach- 1
2. Aktywność na lekcji - 1
3. Zeszyt przedmiotowy, zeszyt ćwiczeń -1
4. Zadanie domowe- 1
5. Odpowiedź ustna -2
6. Kartkówka (z 2-3 ostatnich tematów)- 2
7. Realizacja i prezentacja projektu- 2
8. Test z całego działu - 3

W przypadku oceniania innej formy aktywności lub potrzeby wyrównania któregoś z działów, nauczyciel ustala sposób oceny oraz jej wagę i informuje o tym uczniów.

13) Warunkiem uzyskania oceny celującej na koniec półrocza lub roku szkolnego jest spełnienie co najmniej jednego z poniższych warunków:

- * uczeń otrzymuje oceny bardzo dobre i celujące w ciągu semestru.
- * uczeń osiąga sukcesy (przechodzi do następnego etapu) w konkursie kuratorskim na szczeblu przynajmniej rejonowym

WYMAGANIA DLA UCZNIÓW Z DYSFUNKCJAMI

- uczniowi z dysleksją - wydłuża się czas na wykonanie zadania, pracy pisemnej (docenia się przede wszystkim wysiłek włożony w wykonanie różnych zadań)
- uczniowi z dysgrafią - w większym stopniu ocenia się na podstawie wypowiedzi ustnych, w pracach pisemnych ocenia się przede wszystkim ich treść (stronę merytoryczną)
- w stosunku do ucznia, u którego stwierdzono specyficzne trudności w nauce niemożliwiające sprostanie wymogom edukacyjnym wynikającym z realizowanego programu nauczania, potwierdzone pisemną opinią poradni psychologiczno-pedagogicznej lub innej upoważnionej do tego jednostki - nauczyciel stosuje obniżenie wymagań jednak są one nie mniejsze niż opisane wymagania na ocenę dopuszczającą.

Wymagania szczegółowe zgodnie z działami materiału nauczania, programem nauczania i podstaw programów zawarte s w zał czniku

Załącznik - Wymagania edukacyjne dla klasy III gimnazjum.

Rozdział	Lp.	Temat	Poziom wymaga				
			konieczny ocena dopuszczaj ca	podstawowy ocena dostateczna	rozszerzaj cy ocena dobra	dopełniaj cy ocena bardzo dobra	wykraczaj cy ocena celuj ca
ro do wis ko prz yro dni cze	1.	Poło enie, granice i obszar Polski. Podział administracyjny	<p>Ucze :</p> <ul style="list-style-type: none"> wymienia cechy poło enia Polski wymienia zalety poło enia Polski wymienia nazwy pa stw s iaduj cych z Polsk i wskazuje te pa stwa na mapie ogólnogeograficznej opisuje podział administracyjny Polski wymienia nazwy województw oraz ich stolic i wskazuje je na mapie administracyjnej Polski 	<p>Ucze :</p> <ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje na podstawie mapy poło enie Polski na wiecie i w Europie wymienia nazwy skrajnych punktów Polski i wskazuje je na mapie opisuje przebieg granicy l dowej Polski na mapie ogólnogeograficznej opisuje granic morsk na mapie ogólnogeograficznej wyja nia znaczenie terminów: „powiat grodzki”, „powiat ziemski”, „wojewoda”, „prezydent miasta”, „burmistrz”, „starosta”, „wójt” 	<p>Ucze :</p> <ul style="list-style-type: none"> opisuje poło enie fizycznogeograficzne, polityczne i matematyczne Polski, korzystaj c z mapy Polski oraz Europy okre la współrz dne geograficzne skrajnych punktów Polski opisuje zasi g wód terytorialnych na mapie Polski 	<p>Ucze :</p> <ul style="list-style-type: none"> oblicza rozci gło równole nikow i południkow Polski oblicza ró nice czasu słonecznego mi dzy skrajnymi punktami Polski wykazuje korzy ci i zagro enia wynikaj ce z poło enia Polski w rodkowej Europie 	<p>Ucze :</p> <ul style="list-style-type: none"> analizuje znaczenie podziału administracyjnego
	2.	Dzieje geologiczne obszaru Polski	<ul style="list-style-type: none"> wymienia nazwy głównych jednostek tektonicznych Europy i Polski oraz wskazuje je na mapie wymienia nazwy er, w których wyst piły ruchy górotwórcze wymienia nazwy górotworów kaledo skich, hercy skich i alpejskich oraz wskazuje te górotwory na mapie Polski 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje na podstawie tabeli stratygraficznej najwa niejsze wydarzenia geologiczne, które miały miejsce na terenie Polski opisuje proces powstawania w gła kamiennego 	<ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje główne jednostki tektoniczne Polski rozpoznaje rodzaje w gła i charakteryzuje warunki, w których one powstawały 	<ul style="list-style-type: none"> wykazuje zwi zki mi dzy budow geologiczn a wydarzeniami z przeszło ci geologicznej 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje wpływ zmieniaj cego si w przeszło ci geologicznej klimatu oraz poziomu mórz na współczesn budow geologiczn Polski
	3.	Zlodowacenia na obszarze Polski	<ul style="list-style-type: none"> wymienia nazwy zlodowace i wskazuje ich zasi g na mapie Polski wymienia nazwy form 	<ul style="list-style-type: none"> rozzró nia cechy krajobrazu młodoglacjalnego i staroglacjalnego 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje warunki powstania form polodowcowych wyja nia genez form 	<ul style="list-style-type: none"> analizuje i porównuje cechy krajobrazu staroglacjalnego i młodoglacjalnego 	<ul style="list-style-type: none"> wykazuje wpływ zlodowace na krajobraz górski

			polodowcowych	<ul style="list-style-type: none"> • rozpoznaje formy polodowcowe na schematach i wskazuje na mapie Polski obszary ich występowania • rozpoznaje górskie formy polodowcowe na schematach 	polodowcowych		
4.	Skały i surowce mineralne	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia nazwy skał występujących w Polsce • klasyfikuje surowce mineralne ze względu na ich gospodarcze wykorzystanie • wymienia nazwy skał i surowców mineralnych występujących w regionie swojego zamieszkania 	<ul style="list-style-type: none"> • rozpoznaje na podstawie zdjęć i okazów główne rodzaje skał występujących w jego regionie i w Polsce • wskazuje na mapie Polski obszary występowania surowców mineralnych • wykazuje znaczenie gospodarcze surowców mineralnych 	<ul style="list-style-type: none"> • klasyfikuje skały występujące w Polsce ze względu na ich pochodzenie • opisuje rozmieszczenie skał powierzchniowych na podstawie mapy • opisuje na podstawie mapy występowanie surowców mineralnych w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje na podstawie danych statystycznych zasoby surowców mineralnych w Polsce • analizuje wpływ wydobycia surowców mineralnych na środowisko przyrodnicze 	<ul style="list-style-type: none"> • wykazuje zależności między budową geologiczną a występowaniem surowców mineralnych 	
5.	Ukształtowanie powierzchni	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia czynniki wewnętrzne i zewnętrzne wpływające na ukształtowanie powierzchni Polski • wymienia cechy rzeźby powierzchni Polski • wymienia nazwy i wskazuje na mapie najwyższą i najniższą część Polski • rozróżnia przedstawione na ilustracjach formy ukształtowania powierzchni 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje na podstawie krzywej hipsograficznej udział terenów nizinnych, wyżynnych i górskich w Polsce • wymienia pasy ukształtowania powierzchni Polski i wskazuje je na mapie Polski • wymienia nazwy krain geograficznych w poszczególnych pasach ukształtowania powierzchni i wskazuje je na mapie Polski • odczytuje wysokości bezwzględne na mapie hipsometrycznej 	<ul style="list-style-type: none"> • analizuje krzywą hipsograficzną • wykazuje pasy ukształtowania powierzchni Polski • charakteryzuje na podstawie mapy hipsometrycznej cechy rzeźby powierzchni Polski • oblicza różnice wysokości bezwzględnej na podstawie mapy hipsometrycznej 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia wpływ przeszłości geologicznej na ukształtowanie powierzchni Polski • porównuje cechy rzeźby terenu poszczególnych pasów ukształtowania powierzchni Polski 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia wpływ współczesnych procesów geologicznych na ukształtowanie powierzchni Polski 	
6.	Klimat	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia czynniki geograficzne wpływające 	<ul style="list-style-type: none"> • odczytuje na mapach klimatycznych Polski 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia wpływ czynników geograficznych 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia przyczyny zróżnicowania 	<ul style="list-style-type: none"> • porównuje klimat Polski z klimatem innych państw 	

		<p>na klimat Polski</p> <ul style="list-style-type: none"> • wymienia nazwy mas powietrza napływających nad Polskę • odczytuje informacje przedstawione na klimatogramach • wymienia termiczne pory roku • wymienia nazwy wiatrów lokalnych i podaje miejsca ich występowania 	<p>rozkład temperatury powietrza i opadów atmosferycznych</p> <ul style="list-style-type: none"> • kreśli klimatogramy na podstawie danych liczbowych • opisuje cechy klimatu przejściowego • opisuje cechy klimatu własnego regionu • odczytuje długo okresu wegetacyjnego na mapie 	<p>na cechy klimatu Polski</p> <ul style="list-style-type: none"> • analizuje przebieg izoterm lipca i stycznia na mapach klimatycznych Polski • opisuje pogodę kształtowaną przez poszczególne masy powietrza napływające nad Polskę • wyjaśnia mechanizm powstawania wiatru halnego i bryzy • charakteryzuje klimat wybranych regionów Polski na podstawie map klimatycznych 	<p>przestrzennego temperatury powietrza oraz opadów atmosferycznych w Polsce</p> <ul style="list-style-type: none"> • wykazuje przejściowo klimatyczny Polski • wykazuje wpływ napływających mas powietrza na kształtowanie się pogody w Polsce • wyjaśnia przyczyny zróźnicowania przestrzennego długości okresu wegetacyjnego 	<p>Europy</p>
7.	<p>Wody powierzchniowe i podziemne</p>	<ul style="list-style-type: none"> • klasyfikuje wody występujące w Polsce • wymienia nazwy głównych rzek Polski oraz ich dopływów i wskazuje te rzeki na mapie • porównuje długości głównych rzek • wymienia nazwy wybranych jezior i wskazuje je na mapie Polski • wymienia nazwy wód występujących w jego regionie • klasyfikuje wody podziemne • opisuje wykorzystanie wód podziemnych 	<ul style="list-style-type: none"> • kreśli diagramy i ilustruje długość rzek • charakteryzuje Wisłę i Odrę • opisuje typ ujścia Wisły • wymienia nazwy głównych kanałów i wskazuje te kanały na mapie • porównuje powierzchnie i głębokości wybranych jezior • wskazuje na mapie Polski obszary występowania wód mineralnych 	<ul style="list-style-type: none"> • wykreśla działy wodne na mapie konturowej • wyjaśnia genezy misji jeziornych występujących w Polsce • wyjaśnia genezy bagien na terenie Polski • analizuje głębokości i kształt wybranych jezior • ocenia stopień i sposoby wykorzystania wód podziemnych • opisuje rozmieszczenie rejonów eksploatacji oraz wykorzystanie wód mineralnych 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje reimy rzek w Polsce • uzasadnia asymetrię dorzeczy i wyjaśnia przyczyny jej powstania • ocenia stopień wykorzystania wód powierzchniowych i podziemnych w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> • wykazuje zależności między budową geologiczną, rzeźbą powierzchni, klimatem a warunkami wodnymi
8.	<p>Morze Bałtyckie</p>	<ul style="list-style-type: none"> • wskazuje na mapie największe zatoki, wyspy, cieśniny i głębokości Morza Bałtyckiego • wymienia na podstawie 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje położenie Bałtyku na podstawie mapy ogólnogeograficznej • opisuje linię brzegową 	<ul style="list-style-type: none"> • porównuje wielkość i głębokość Bałtyku z wielkością i głębokością innych mórz • porównuje cechy wód 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia genezy rodzajów wybrzeży Bałtyku • wyjaśnia genezy Mierzei Helskiej 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia znaczenie gospodarki morskiej nad Bałtykiem

		mapy ogólnogeograficznej cechy geograficzne Morza Bałtyckiego • przedstawia właściwości fizyczne wód Bałtyku • omawia znaczenie gospodarcze Morza Bałtyckiego	Bałtyku na podstawie mapy ogólnogeograficznej • wymienia nazwy rodzajów wybrzeży i wskazuje na mapie miejsca ich występowania • przedstawia przyczyny zanieczyszczenia Bałtyku	Morza Bałtyckiego z cechami wód innych mórz • proponuje sposoby ochrony wód Bałtyku	• wyjaśnia zróżnicowanie zasolenia i temperatury wody w Bałtyku	
9.	Gleby	• wymienia czynniki glebotwórcze • klasyfikuje gleby w Polsce • wymienia nazwy gleb występujących w jego regionie • rozróżnia typy gleb ze względu na ich użycie • wyjaśnia znaczenie gospodarcze gleb	• opisuje za pomocą mapy gleb rozmieszczenie głównych genetycznych typów gleb w Polsce • wymienia przyczyny erozji gleb i sposoby jej zapobiegania • wyjaśnia zależności między jakością gleby a wielkością zbiorów zbóż i innych roślin	• charakteryzuje typy genetyczne gleb występujące w Polsce • wyjaśnia cele zabiegów melioracyjnych w Polsce	• ocenia użycie gleb w Polsce • ocenia wartość użytkową gleb w Polsce	• analizuje profile glebowe
10.	rośliny i zwierzęta. Ochrona przyrody	• wymienia nazwy formacji roślinnych w Polsce • rozpoznaje typy zbiorowisk roślinnych w Polsce na zdjęciach i w terenie • wymienia nazwy parków narodowych w Polsce i wskazuje je na mapie • rozpoznaje wybrane gatunki roślin i zwierząt przedstawione na zdjęciach • rozróżnia formy ochrony przyrody w Polsce • podejmuje działania na rzecz ochrony przyrody	• opisuje rozmieszczenie kompleksów leśnych na podstawie mapy Polski • opisuje funkcje lasów • rozpoznaje i wymienia nazwy gatunków roślin i zwierząt prawnie chronionych w Polsce • opisuje osobliwości wybranych parków narodowych	• charakteryzuje strukturę powierzchniową lasów państwowych według składu gatunkowego • opisuje formy prawnej ochrony przyrody	• wyjaśnia zależności między klimatem a szatą roślinną • ocenia lesistość Polski • uzasadnia konieczność ochrony gatunkowej rośliny i zwierząt • uzasadnia konieczność ochrony przyrody i krajobrazu w Polsce • wyjaśnia znaczenie współpracy międzynarodowej na rzecz ochrony przyrody	• wykazuje zależności między składem gatunkowym lasów a warunkami klimatycznymi i glebowymi • wymienia polskie organizacje działające na rzecz ochrony przyrody i opisuje ich zadania
Ludno	11.	Liczba ludności i jej zmiany	• opisuje na podstawie danych statystycznych	• porównuje na podstawie danych statystycznych	• analizuje skutki ujemnego przyrostu	• prognozuje zmiany liczby ludności w Polsce

Urbanizacja

		<p>liczby ludności w Polsce</p> <ul style="list-style-type: none"> wymienia nazwy regionów o dodatnim i ujemnym przyroście naturalnym w Polsce wymienia czynniki wpływające na niską wartość przyrostu naturalnego w Polsce 	<p>zmiany liczby ludności w Polsce po 1946 roku</p> <ul style="list-style-type: none"> opisuje zmiany przyrostu naturalnego od zakończenia II wojny światowej do 2009 roku wyjaśnia przyczyny i skutki zmiany modelu polskiej rodziny wyjaśnia różnic między społeczeństwem młodym a starszym wyjaśnia znaczenie terminów: „demografia”, „przyrost naturalny”, „przyrost rzeczywisty” 	<p>liczby ludności w Polsce z liczb ludności w innych krajach Europy</p> <ul style="list-style-type: none"> omawia przyczyny i skutki spadku przyrostu naturalnego w ostatnich latach porównuje przyrost naturalny swojego województwa i Polski z przyrostem naturalnym innych krajów Europy wyjaśnia przyczyny niskiego przyrostu naturalnego we wschodniej Polsce 	<p>naturalnego w Polsce</p> <ul style="list-style-type: none"> analizuje okresy w tym ujęciu demograficznego w Polsce oraz formułuje wnioski oblicza współczynnik przyrostu naturalnego w Polsce 	
12.	Struktura płci i wieku ludności	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia znaczenie terminu „struktura wiekowa społeczeństwa” wymienia przyczyny starzenia się społeczeństwa polskiego opisuje grupy ekonomiczne ludności w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje na podstawie danych statystycznych strukturę płci i wieku ludności w Polsce porównuje na podstawie danych liczbowych długość życia w Polsce z długością życia w innych krajach wyjaśnia przyczyny wydłużenia się średniej długości życia polskiego społeczeństwa 	<ul style="list-style-type: none"> porównuje piramidy płci i wieku ludności w Polsce oraz innych krajów oraz formułuje wnioski analizuje strukturę wiekową polskiego społeczeństwa i porównuje ją ze strukturą wiekową innych krajów analizuje przyczyny i skutki starzenia się polskiego społeczeństwa 	<ul style="list-style-type: none"> analizuje piramidę płci i wieku ludności w Polsce wyjaśnia przyczyny i skutki starzenia się polskiego społeczeństwa 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia przyczyny feminizacji społeczeństwa na wybranym przykładzie
13.	Rozmieszczenie ludności	<ul style="list-style-type: none"> wymienia nazwy obszarów o największej i najmniejszej gęstości zaludnienia i wskazuje te obszary na mapie Polski omawia gęstość zaludnienia w swoim regionie wymienia atrakcje i bariery osadnicze w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia znaczenie terminu „gęstość zaludnienia” porównuje średnią gęstość zaludnienia w Polsce ze średnią gęstości zaludnienia w innych krajach opisuje czynniki wpływające na rozmieszczenie ludności w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje rozmieszczenie ludności w Polsce porównuje gęstość zaludnienia w Polsce z gęstością zaludnienia w innych krajach Europy wyjaśnia przyczyny nierównomiernego rozmieszczenia ludności w Polsce porównuje czynniki 	<ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje na podstawie map gęstość zaludnienia i źródło zróżnicowanie rozmieszczenia ludności w Polsce i zamieszkiwanym regionie oraz wyjaśnia te różnice, uwzględniając czynniki przyrodnicze, historyczne, społeczno-ekonomiczne ocenia atrakcje i bariery 	<ul style="list-style-type: none"> analizuje przyczyny i skutki dużej gęstości zaludnienia na Wybrzeżu I skiej

					decyduj ce o rozwoju osadnictwa dawniej i obecnie	osadnicze w Polsce	
14.	Migracje	<ul style="list-style-type: none"> • wyja nia znaczenie terminu „migracja” • wyja nia przyczyny migracji wewn trznych w Polsce • wymienia przyczyny rozwoju terenów podmiejskich • wymienia przyczyny emigracji zagranicznej Polaków • wymienia nazwy krajów, do których migruj Polacy i wskazuje je na mapie ogólnogeograficznej • wymienia nazwy krajów zamieszkiwanych przez Poloni i wskazuje je na mapie ogólnogeograficznej 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje wielko migracji w miastach Polski w latach 1946–2008 na podstawie danych statystycznych • opisuje kierunki migracji wewn trznych w Polsce dawnej i współcze nie • opisuje wielko migracji zewn trznych w Polsce w latach 1980–2008 • opisuje przyczyny migracji poszczególnych grup ludno ci w Polsce • wyja nia przyczyny wzrostu przyrostu rzeczywistego w Polsce w ostatnich latach 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia przyczyny ujemnego salda migracji ze wsi do miast w Polsce • omawia przyczyny ujemnego salda migracji zewn trznych w Polsce • wyja nia przyczyny głównych kierunków współczesnych migracji zewn trznych Polaków • charakteryzuje wybrane skupiska Polonii na wiecie • oblicza przyrost rzeczywisty ludno ci Polski 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia wpływ ruchów migracyjnych na rozmieszczenie ludno ci w Polsce • opisuje skutki migracji zewn trznych z punktu widzenia interesów Polski 	<ul style="list-style-type: none"> • oblicza saldo migracji w Polsce • porównuje wielko migracji zagranicznych w Polsce i w powiecie, w którym mieszka oraz formułuje wnioski 	
15.	Struktura zatrudnienia. Problemy rynku pracy	<ul style="list-style-type: none"> • porównuje struktur zatrudnienia ludno ci w krajach wysoko i słabo rozwini tych gospodarczo ze struktur w Polsce • wymienia nazwy województw o najwy szym zatrudnieniu w usługach i wskazuje te województwa na mapie Polski • wymienia przyczyny i skutki bezrobocia w Polsce • wymienia przyczyny emigracji zarobkowej • wyja nia znaczenie terminu „stopa 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje na podstawie danych statystycznych zmiany struktury zatrudnienia ludno ci w Polsce w latach 1930–2008 • wyja nia przyczyny zmian struktury zatrudnienia ludno ci w Polsce • ocenia zmiany w strukturze zatrudnienia w Polsce w ostatnich latach • ocenia stop bezrobocia w swoim województwie 	<ul style="list-style-type: none"> • wyja nia zmiany w strukturze zatrudnienia w Polsce w latach 1930–2008 w Polsce • porównuje struktur zatrudnienia ludno ci według sektorów gospodarki w ci gu ostatnich 30 lat • porównuje zatrudnienie według sektorów gospodarki w Polsce i wybranych krajach • analizuje stop bezrobocia w wybranych województwach i formułuje wnioski • opisuje stop 	<ul style="list-style-type: none"> • porównuje struktur zatrudnienia w swoim województwie oraz innych województwach i formułuje wnioski • omawia przyczyny zró nicowania struktury zatrudnienia w wybranych województwach Polski • wykazuje ró nice w strukturze zatrudnienia ludno ci w Polsce i zamieszkiwanym regionie • omawia przyczyny bezrobocia oraz zmiany stopy bezrobocia w Polsce w latach 1990–2009 	<ul style="list-style-type: none"> • oblicza stop bezrobocia w Polsce • prognozuje zmiany w strukturze zatrudnienia w Polsce 	

		<p>bezrobocia”</p> <ul style="list-style-type: none"> wymienia główne, aktualne problemy rynku pracy w Polsce i w regionie, w którym mieszka 		<p>bezrobocia w zamieszkiwanym województwie i porównuje je ze stopem bezrobocia w innych województwach</p>	<ul style="list-style-type: none"> proponuje sposoby przeciwdziałania bezrobociu 	
16.	Struktura narodowościowa. Społeczno-etyczne	<ul style="list-style-type: none"> wymienia nazwy regionów zamieszkiwanych przez mniejszości narodowe i wskazuje je na mapie Polski wymienia nazwy mniejszości etnicznych i opisuje rozmieszczenie tych mniejszości na podstawie mapy Polski 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia, dlaczego Polska jest krajem niemal jednolitym narodowościowo opisuje strukturę narodowościową Polski wyjaśnia znaczenie terminów: „państwo wielonarodowościowe”, „państwo jednolite narodowościowo”, „mniejszość narodowa”, „mniejszość etniczna”, „społeczność etniczna” 	<ul style="list-style-type: none"> porównuje liczebność mniejszości narodowych w Polsce przed II wojną światową i obecnie oraz wyjaśnia przyczyny tych zmian opisuje rozmieszczenie narodowościowe i etniczne wybranych regionów Polski 	<ul style="list-style-type: none"> wykazuje rozmieszczenie struktury narodowościowej Polski sprzed II wojny światowej i obecnie analizuje przyczyny nierównomiernego rozmieszczenia mniejszości narodowych w Polsce wyszukuje informacje o dorobku kulturowym wybranych mniejszości etnicznych i narodowych 	<ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje dorobek kulturowy wybranych grup etnicznych i mniejszości narodowych
17.	Urbanizacja	<ul style="list-style-type: none"> wymienia cechy miast polskich wymienia czynniki, które miały wpływ na intensywność urbanizacji w Polsce odczytuje z danych statystycznych wskaźniki urbanizacji dla wybranych województw wymienia nazwy obszarów najbardziej zurbanizowanych w Polsce i wskazuje te obszary na mapie rozdziela typy aglomeracji w Polsce wymienia nazwy aglomeracji miejskich i wskazuje je na mapie Polski 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje przejawy procesu urbanizacji w Polsce porównuje rozmieszczenie i wielkość miast w Polsce oraz zamieszkiwanym regionie opisuje miasta Polski według grup wielkościowych opisuje aglomeracje policentryczne i monocentryczne na podstawie danych statystycznych i map tematycznych opisuje funkcje miast na wybranych przykładach opisuje przemiany współczesnych miast w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> porównuje proces urbanizacji z lat 70. XX w. z obecnym procesem urbanizacji porównuje wskaźniki urbanizacji swojego województwa z dowolnie wybranym województwem i formułuje wnioski podaje przyczyny rozmieszczenia wskaźnika urbanizacji w wybranych regionach Polski wykazuje różnice między aglomeracją policentryczną a monocentryczną 	<ul style="list-style-type: none"> ocenia wpływ migracji ludności ze wsi do miast na proces urbanizacji porównuje wskaźniki urbanizacji w Polsce oraz innych krajach i wymienia przyczyny jego rozmieszczenia analizuje i ocenia rozmieszczenie wielkich miast w Polsce na podstawie mapy ogólnogeograficznej 	<ul style="list-style-type: none"> oblicza wskaźniki urbanizacji w wybranych obszarach Polski i interpretuje go

			<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: „urbanizacja”, „wskaznik urbanizacji”, „wieś”, „miasto”, „aglomeracja” 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia przyczyny rozwoju wielkich miast w Polsce • omawia problemy mieszkańców dużych miast 			
Rolnictwo i przemysł	18.	Warunki rozwoju rolnictwa	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: „struktura użytkowania ziemi”, „użytki rolne”, „grunty orne” • wymienia nazwy obszarów o najkorzystniejszych warunkach przyrodniczych rozwoju rolnictwa i wskazuje je na mapie Polski • wymienia czynniki ograniczające rozwój rolnictwa 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia funkcje rolnictwa • opisuje na podstawie map tematycznych warunki przyrodnicze rozwoju rolnictwa w Polsce • wymienia główne cechy struktury użytkowania ziemi oraz wielkości i własności gospodarstw rolnych w Polsce na podstawie danych statystycznych • opisuje za pomocą danych statystycznych poziom nawożenia i mechanizacji rolnictwa w Polsce • wyjaśnia wpływ polityki rolnej państwa na poziom rolnictwa w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje poziom mechanizacji i chemizacji rolnictwa w Polsce i porównuje go z poziomami mechanizacji i chemizacji w innych krajach • wyjaśnia przyczyny przestrzennego zróżnicowania wielkości gospodarstw rolnych • analizuje skutki rozdrobnienia gospodarstw rolnych 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia warunki przyrodnicze rozwoju rolnictwa w Polsce • ocenia warunki pozaprzyrodnicze rozwoju rolnictwa • ocenia strukturę użytkowania ziemi w Polsce i porównuje ją ze strukturą innych krajów 	<ul style="list-style-type: none"> • porównuje warunki rozwoju rolnictwa w Polsce z warunkami województwa, w którym mieszka oraz formułuje wnioski

	19.	Produkcja ro linna	<ul style="list-style-type: none"> • wyja nia znaczenie terminów: „struktura upraw”, „plony”, „zbiory” • wymienia nazwy głównych ro lin uprawnych w Polsce • wymienia czynniki warunkuj ce rozmieszczenie upraw w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia główne cechy struktury zasiewów w Polsce na podstawie analizy map, wykresów i danych liczbowych • wymienia nazwy obszarów upraw wybranych ro lin i wskazuje te obszary na mapie Polski • wymienia przyczyny zró nicowania w rozmieszczeniu wybranych upraw (pszenicy, ziemniaków, buraków cukrowych) 	<ul style="list-style-type: none"> • wyja nia znaczenie produkcji ro linnej w wy ywieniu ludno ci kraju • opisuje struktur powierzchni zasiewów w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> • wyja nia zwi zek mi dzy yzno ci gleb a rodzajem upraw • uzasadnia zró nicowanie nat enia upraw ro lin w wybranych rejonach 	<ul style="list-style-type: none"> • porównuje plony i zbiory wybranych ro lin w Polsce i innych krajach na podstawie danych statystycznych oraz formułuje wnioski
	20.	Produkcja zwierz ca	<ul style="list-style-type: none"> • wyja nia znaczenie terminów: „hodowla zwierz t”, „pogłowie” • opisuje główne kierunki produkcji zwierz cej w Polsce • omawia cele hodowli zwierz t • wskazuje przyczyny spadku ilo ci pogłowia zwierz t hodowlanych w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> • wyró nia główne cechy struktury hodowli w Polsce na podstawie analizy map, wykresów i danych liczbowych • opisuje pogłowie bydła i trzody chlewnej w Polsce w wybranych latach • wymienia nazwy obszarów hodowli wybranych zwierz t i wskazuje je na mapie Polski • wymienia przyczyny zró nicowania rozmieszczenia hodowli bydła i trzody chlewnej w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> • wyja nia znaczenie produkcji zwierz cej w wy ywieniu ludno ci kraju • wyja nia zró nicowanie nat enia hodowli wybranych zwierz t gospodarskich w wybranych rejonach • porównuje na podstawie danych liczbowych wydajno hodowli zwierz t w Polsce z wydajno ci hodowli w innych krajach 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia struktur hodowli zwierz t gospodarskich w Polsce • ocenia towarowo polskiego rolnictwa • wyja nia przyczyny wysokich kosztów produkcji rolnej 	<ul style="list-style-type: none"> • uzasadnia potrzeb rozwoju gospodarstw ekologicznych w Polsce

21.	Zmiany w polskim przemyśle	<ul style="list-style-type: none"> • klasyfikuje przemysł na sekcje i działy • opisuje na wybranych przykładach czynniki lokalizacji przemysłu • wymienia najlepiej rozwijające się obecnie w Polsce działy produkcji przemysłowej • wymienia przyczyny przemian gospodarczych, które zaszły w Polsce po 1989 roku 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie przemysłu w tworzeniu dóbr materialnych • charakteryzuje czynniki lokalizacji przemysłu • wyjaśnia przyczyny zmian zachodzących w przemyśle w Polsce i regionie zamieszkania • opisuje proces restrukturyzacji i prywatyzacji przemysłu • wymienia nazwy okręgów przemysłowych i wskazuje te okręgi na mapie Polski • opisuje czynniki lokalizacji wybranych okręgów przemysłowych w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia znaczenie przemysłu dawniej i obecnie • omawia cele tworzenia specjalnych stref ekonomicznych • wyjaśnia przyczyny przestrzennego zróżnicowania lokalizacji okręgów przemysłowych • ocenia korzyści i negatywne skutki koncentracji przemysłu • wyjaśnia przyczyny zmian zachodzących w przemyśle w regionie swojego zamieszkania 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia związki między lokalizacją przemysłu a warunkami naturalnymi, rynkiem zbytu, szlakami komunikacyjnymi i potencjałem ludzkim • ocenia społeczne i gospodarcze korzyści utworzenia specjalnych stref ekonomicznych • uzasadnia potrzebę rozwijania nowoczesnych działów produkcji przemysłowej 	<ul style="list-style-type: none"> • uzasadnia potrzebę restrukturyzacji przemysłu w wybranych okręgach przemysłowych • ocenia gospodarcze korzyści oraz społeczne skutki restrukturyzacji i prywatyzacji przemysłu
22.	Górnictwo	<ul style="list-style-type: none"> • klasyfikuje surowce mineralne • wymienia nazwy obszarów wydobywania surowców mineralnych i wskazuje te obszary na mapie Polski • odczytuje z danych statystycznych wielkości wydobywania wybranych surowców w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> • kreśli diagramy ilustrujące wielkość wydobywania wybranych surowców • wymienia przyczyny spadku wydobywania węgla kamiennego • określa przyczyny importu niektórych surowców mineralnych 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie gospodarcze surowców mineralnych • analizuje strukturę wydobywania surowców mineralnych w Polsce • analizuje diagramy ilustrujące wielkość wydobywania wybranych surowców mineralnych w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia na podstawie danych statystycznych zasoby surowców mineralnych w Polsce • porównuje wielkość wydobywania poszczególnych surowców mineralnych w Polsce z wielkością wydobywania tych surowców w innych krajach • wykazuje potrzebę racjonalnego wykorzystania surowców mineralnych w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> • wykazuje zależności między lokalizacją kopalni w Polsce a lokalizacją zakładów przemysłowych przetwarzających wydobywane surowce

	23.	Energetyka	<ul style="list-style-type: none"> • klasyfikuje elektrownie • wymienia nazwy ródeł energii • opisuje czynniki lokalizacji wybranych elektrowni • opisuje wady i zalety poszczególnych rodzajów elektrowni 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje struktur produkcji energii elektrycznej według rodzajów elektrowni • wymienia nazwy wybranych elektrowni ciepłych i wodnych oraz wskazuje te elektrownie na mapie Polski • odczytuje z danych statystycznych i diagramów wielko produkcji energii elektrycznej 	<ul style="list-style-type: none"> • wyja nia przyczyny i skutki dominacji energetyki ciepłej • przedstawia i ocenia wpływ energetyki na stan rodowiska przyrodniczego 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia struktur produkcji energii elektrycznej według rodzajów elektrowni • przedstawia na podstawie ró nych danych struktur wykorzystania ródeł energii w Polsce i formułuje wnioski 	<ul style="list-style-type: none"> • wykazuje korzy ci z wykorzystywania alternatywnych ródeł energii
Usł ugi	24.	Podział usług	<ul style="list-style-type: none"> • klasyfikuje usługi • wyja nia znaczenie terminów: „usługi”, „transport”, „komunikacja” • wymienia przykłady działów usług rozwijaj cych si i zanikaj cych • wymienia nazwy usług rozwijaj cych si w jego regionie • wymienia rodzaje usług wiadczonej przez komunikacj • wymienia czynniki wpływaj ce na rozwój telefonii komórkowej 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje znaczenie usług we współczesnej gospodarce Polski • wyja nia szybki rozwój wybranych usług w Polsce i regionie zamieszkania • wyja nia znaczenie ł czno ci • opisuje znaczenie telekomunikacji • porównuje liczb abonentów telefonicznych w Polsce z liczb abonentów w innych krajach Europy • porównuje liczb u ytkowników internetu w Polsce z liczb u ytkowników Internetu w innych krajach Europy 	<ul style="list-style-type: none"> • wyja nia przyczyny i skutki rozwoju usług w Polsce • ocenia dost pno do usług telekomunikacyjnych w Polsce na tle innych krajów • analizuje przyczyny rozwoju telefonii komórkowej w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> • wykazuje znaczenie usług w tworzeniu PKB • ocenia dost p do internetu w swoim województwie i wybranych województwach • ocenia przyczyny i skutki rozwoju technologii informacyjnej 	<ul style="list-style-type: none"> • wykazuje zwi zki mi dzy ł czno ci a rozwojem gospodarczym
	25.	Transport l dowy	<ul style="list-style-type: none"> • rozró nia rodzaje transportu • opisuje struktur przewozów ładunków transportem kolejowym w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje znaczenie poszczególnych działów transportu l dowego w gospodarce kraju i yciu codziennym • analizuje przewóz 	<ul style="list-style-type: none"> • wykazuje wady i zalety poszczególnych rodzajów transportu l dowego • wyja nia przyczyny zró nicowania g sto ci sieci dróg kołowych oraz 	<ul style="list-style-type: none"> • analizuje jako sieci transportowej w Polsce • przewiduje skutki gwałtownego rozwoju motoryzacji • wykazuje wpływ 	<ul style="list-style-type: none"> • wykazuje wpływ transportu na rozwój innych dziedzin gospodarki

			<ul style="list-style-type: none"> wymienia przyczyny wzrostu znaczenia transportu samochodowego i przesyłowego w Polsce 	<p>ładunków i pasażerów w Polsce według rodzajów transportu</p> <ul style="list-style-type: none"> omawia przestrzenne rozmieszczenie góstości sieci kolejowej i dróg kołowych w Polsce uzasadnia konieczność modernizacji transportu lądowego w Polsce wskazuje na mapie Polski główne szlaki transportu lądowego wyjaśnia znaczenie terminu „przewozy międzynarodowe” 	<p>linii kolejowych w Polsce</p> <ul style="list-style-type: none"> porównuje góstość sieci dróg kołowych oraz linii kolejowych w Polsce z góstością tych sieci w innych krajach wyjaśnia potrzebę budowy nowoczesnych autostrad 	<p>transportu na rozwój innych dziedzin gospodarki</p>	
26.	Transport wodny i lotniczy	<ul style="list-style-type: none"> wymienia cechy transportu morskiego opisuje flotę transportową w Polsce wyjaśnia, dlaczego polscy armatorzy rejestrują swoje statki w krajach taniej bandery wymienia nazwy polskich miast mających swoje lotniska i wskazuje je na mapie omawia przyczyny wzrostu znaczenia tanich linii lotniczych w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia znaczenie transportu morskiego, wodnego i lotniczego w gospodarce kraju wymienia najważniejsze porty i wskazuje je na mapie wymienia nazwy głównych szlaków transportu wodnego i wskazuje te szlaki na mapie omawia znaczenie kanałów wodnych w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> porównuje wielkość przeładunków w polskich portach morskich wyjaśnia przyczyny niewielkiego znaczenia transportu wodnego w Polsce analizuje wielkość ruchu pasażerskiego w polskich portach lotniczych analizuje wady i zalety transportu morskiego, wodnego i lotniczego 	<ul style="list-style-type: none"> wykazuje na przykładach znaczenie transportu morskiego, wodnego i lotniczego w Polsce analizuje międzynarodowy ruch pasażerski w polskich portach morskich wykazuje wpływ transportu na rozwój innych dziedzin gospodarki 	<ul style="list-style-type: none"> porównuje odległości oraz koszty przewozu towarów i pasażerów różnymi rodzajami transportu w Polsce 	
27.	Handel	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia znaczenie terminów: „handel zagraniczny”, „import”, „eksport”, „saldo bilansu handlu zagranicznego” wyjaśnia znaczenie handlu zagranicznego w 	<ul style="list-style-type: none"> omawia bilans handlu zagranicznego w Polsce wyjaśnia przyczyny ujemnego salda bilansu handlu zagranicznego 	<ul style="list-style-type: none"> ocenia znaczenie handlu zagranicznego w rozwoju innych dziedzin gospodarki 	<ul style="list-style-type: none"> analizuje dane liczbowe dotyczące bilansu handlu zagranicznego Polski w ostatnich latach i formułuje wnioski 	<ul style="list-style-type: none"> proponuje sposoby uzyskania przez Polskę dodatniego bilansu handlu zagranicznego 	

			<p>yciu codziennym</p> <ul style="list-style-type: none"> • wymienia nazwy głównych partnerów handlowych Polski • wymienia nazwy towarów eksportowanych z Polski • wymienia nazwy towarów importowanych do Polski 				
28.	Turystyka	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: „turystyka”, „walory turystyczne”, „infrastruktura turystyczna” • klasyfikuje turystykę ze względu na cel wyjazdów • wyjaśnia przyczyny wzrostu ruchu turystycznego w Polsce po 1989 roku 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje wpływ turystyki na tworzenie PKB w Polsce • wykazuje na przykładach walory turystyczne Polski • wymienia nazwy regionów oraz ośrodki turystycznych w Polsce o wysokich walorach turystycznych i wskazuje je na mapie • opisuje polskie obiekty znajdujące się na Liście światowego dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego UNESCO 	<ul style="list-style-type: none"> • porównuje wpływy z turystyki w Polsce z wpływami z turystyki w wybranych krajach • porównuje wielkość ruchu turystycznego w Polsce i z wielkością ruchu turystycznego w wybranych krajach Europy w ostatnich latach • opisuje ruch turystyczny w swoim województwie • ocenia walory turystyczne Polski z punktu widzenia zagranicznego turysty • porównuje atrakcyjność turystyczną wybranych regionów w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> • wykazuje znaczenie rozbudowy infrastruktury turystycznej dla rozwoju turystyki w Polsce • ocenia walory turystyczne wybranych regionów Polski • wyjaśnia znaczenie turystyki krajowej jako źródła dochodu regionu i państwa 	<ul style="list-style-type: none"> • uzasadnia potrzebę ochrony walorów turystycznych 	

Polska w świecie	29.	Miejsce Polski w świecie	<ul style="list-style-type: none"> • określa wskaźniki rozwoju gospodarczego i społecznego Polski • wymienia przykłady współpracy międzynarodowej • wymienia przykłady inwestycji zagranicznych w Polsce • wymienia nazwy największych organizacji międzynarodowych 	<ul style="list-style-type: none"> • wyraża potrzeby współpracy międzynarodowej • ustala na podstawie danych statystycznych poziom rozwoju gospodarczego i społecznego Polski • wymienia nazwy euroregionów i wskazuje euroregiony na mapie Polski • wyraża znaczenie euroregionów 	<ul style="list-style-type: none"> • porównuje PKB w Polsce i innych krajach • analizuje i porównuje dane statystyczne dotyczące produkcji wybranych towarów w Polsce i innych krajach • wyraża korzyści wynikające z inwestycji zagranicznych w Polsce • ocenia znaczenie euroregionów • określa rolę Polski w strukturach międzynarodowych 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia na podstawie wskaźników poziom rozwoju gospodarczego Polski • ocenia korzyści wynikające ze współpracy międzynarodowej • ocenia skutki integracji Polski z UE i NATO 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje wybrany euroregion
Degradacja środowiska przyrodniczego	30.	Zanieczyszczenie środowiska przyrodniczego	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia źródła zanieczyszczenia środowiska przyrodniczego Polski • wymienia skutki zanieczyszczenia środowiska przyrodniczego • wymienia sposoby zmniejszania emisji zanieczyszczeń przemysłowych 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje wpływ przemysłu na stan środowiska • opisuje zagrożenia wynikające ze składowania śmieci i odpadów poprodukcyjnych • opisuje wpływ środków transportu na stan środowiska • uzasadnia konieczność segregacji śmieci oraz oszczędności energii i wody • wymienia skutki przedostawania się odpadów poprodukcyjnych do środowiska • wymienia skutki zanieczyszczenia środowiska środkami chemicznymi stosowanymi w rolnictwie 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia wpływ cieków komunalnych na stan czystości wód w Polsce • opisuje stan jakości wód Wisły i Odry na podstawie diagramu • wyraża przyczyny i skutki eutrofizacji • opisuje źródłowanie regionalne zanieczyszczenia środowiska przyrodniczego w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> • wykazuje konieczność ochrony środowiska przyrodniczego w Polsce • proponuje konkretne działania na rzecz ochrony środowiska przyrodniczego zamieszkiwanym regionie • wyraża proces powstawania kwaśnych opadów 	<ul style="list-style-type: none"> • proponuje sposoby ograniczenia zanieczyszczenia środowiska odpadami wytwarzanymi przez człowieka • ocenia skutki społeczne i gospodarcze zanieczyszczenia środowiska przyrodniczego

Przebieg regionów geograficznych

31.	Pobrzeża	<ul style="list-style-type: none"> wymienia nazwy krain geograficznych pobrzeży i wskazuje te krainy na mapie wymienia nazwy największych miast pobrzeży i wskazuje te miasta na mapie wymienia atrakcje turystyczne pobrzeży 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje na podstawie map tematycznych najważniejsze cechy krajobrazu pobrzeży opisuje klimat pobrzeży na podstawie mapy klimatycznej opisuje na podstawie map tematycznych najważniejsze cechy gospodarki pobrzeży charakteryzuje wybrane miasta pobrzeży 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia genezę uław Wiłanych wyjaśnia genezę mierzei porównuje cechy oraz genezę wybrzeża klifowego i płaskiego ocenia walory turystyczne pobrzeży 	<ul style="list-style-type: none"> wykazuje wpływ zewnętrznych czynników rzebotwórczych na ukształtowanie powierzchni pobrzeży wykazuje zależności między warunkami przyrodniczymi a cechami gospodarki pobrzeży przedstawia prezentację multimedialną na temat walorów turystycznych wybranego regionu geograficznego, ze szczególnym uwzględnieniem jego walorów kulturowych 	<ul style="list-style-type: none"> ocenia możliwości rozwoju gospodarczego pobrzeży
32.	Pojezierza	<ul style="list-style-type: none"> wymienia nazwy krain geograficznych pojezierzy i wskazuje te krainy na mapie Polski wyróżnia cechy rzeby młodoglacjalnej pojezierzy na podstawie schematów i fotografii wymienia nazwy jezior polodowcowych i wskazuje te jeziora na mapie Polski wymienia nazwy surowców mineralnych pojezierzy określa atrakcje turystyczne pojezierzy wymienia nazwy największych miast pojezierzy i wskazuje te miasta na mapie Polski 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje najważniejsze cechy krajobrazu pojezierzy na podstawie map tematycznych rozdziela formy polodowcowe na podstawie zdjęć i schematów opisuje na podstawie map klimatycznych zróżnicowanie klimatyczne pojezierzy opisuje na podstawie map tematycznych najważniejsze cechy gospodarki pojezierzy wymienia nazwy kompleksów leśnych oraz parków narodowych w pasie pojezierzy oraz wskazuje je na mapie Polski opisuje wybrane miasta 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia genezę rzeby pojezierzy wyjaśnia genezę mis jeziornych występujących w pasie pojezierzy porównuje cechy klimatu Pojezierza Mylińskiego i Pojezierza Suwalskiego ocenia walory krajobrazowe i przyrodnicze pojezierzy 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia zróżnicowanie krajobrazu w pasie pojezierzy wykazuje wpływ rzeby terenu na zróżnicowanie opadów atmosferycznych w pasie pojezierzy wykazuje zależności między warunkami przyrodniczymi a cechami gospodarki pojezierzy przedstawia prezentację multimedialną na temat walorów turystycznych wybranego regionu geograficznego, ze szczególnym uwzględnieniem jego walorów kulturowych 	<ul style="list-style-type: none"> ocenia możliwości rozwoju gospodarczego pojezierzy

33.	Niziny rodkowopolskie	<ul style="list-style-type: none"> wymienia nazwy krain geograficznych Nizin rodkowopolskich i wskazuje te krainy na mapie wymienia nazwy kompleksów leśnych oraz parków narodowych Nizin rodkowopolskich i wskazuje je na mapie wymienia nazwy obszarów bagiennych i podmokłych Nizin rodkowopolskich i wskazuje je na mapie wymienia nazwy największych miast Nizin rodkowopolskich i wskazuje te miasta na mapie określa atrakcje turystyczne Nizin rodkowopolskich 	<p>pojezierzy</p> <ul style="list-style-type: none"> opisuje cechy krajobrazu Nizin rodkowopolskich na podstawie map tematycznych opisuje na podstawie mapy ogólnogeograficznej układ sieci rzecznej w Kotlinie Warszawskiej opisuje, korzystając z map klimatycznych, źródłowanie klimatyczne Nizin rodkowopolskich opisuje na podstawie map tematycznych rozmieszczenie surowców mineralnych Nizin rodkowopolskich opisuje na podstawie map tematycznych najważniejsze cechy gospodarki Nizin rodkowopolskich omawia na podstawie mapy gospodarczej rozmieszczenie ośrodków przemysłowych Nizin rodkowopolskich oraz charakteryzuje te ośrodki i okręgi przemysłowe określa atrakcje turystyczne Nizin rodkowopolskich opisuje wybrane miasta Nizin rodkowopolskich 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia różnice między krajobrazem młodoglacjalnym a staroglacjalnym charakteryzuje czynniki rzebotwórcze Nizin rodkowopolskich ocenia warunki przyrodnicze rozwoju rolnictwa Niziny Iłskiej 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje na podstawie schematu warszawskiego artezyjskiego wykazuje zależności między warunkami przyrodniczymi a cechami gospodarki Nizin rodkowopolskich przedstawia prezentację multimedialną na temat walorów turystycznych wybranego regionu geograficznego, ze szczególnym uwzględnieniem jego walorów kulturowych 	<ul style="list-style-type: none"> ocenia możliwości rozwoju gospodarczego Nizin rodkowopolskich
34.	Wyżyny Polskie	<ul style="list-style-type: none"> wymienia nazwy krain geograficznych Wyżyn 	<ul style="list-style-type: none"> omawia źródłowanie klimatyczne Wyżyn 	<ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje czynniki rzebotwórcze Wyżyn 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia źródłowanie krajobrazu Wyżyn 	<ul style="list-style-type: none"> ocenia możliwości rozwoju gospodarczego

		<p>Polskich i wskazuje te krainy na mapie</p> <ul style="list-style-type: none"> • rozpoznaje przykłady form krasowych na podstawie schematów i zdjęć • wymienia nazwy kompleksów leśnych oraz parków narodowych Wyżyn Polskich i wskazuje je na mapie • wymienia nazwy najważniejszych miast Wyżyn Polskich i wskazuje te miasta na mapie • określa atrakcje turystyczne Wyżyn Polskich 	<p>Polskich na podstawie map klimatycznych</p> <ul style="list-style-type: none"> • opisuje na podstawie map tematycznych oraz ilustracji cechy krajobrazu Wyżyn Polskich • opisuje proces powstawania gołoborzy • opisuje na podstawie mapy tematycznej rozmieszczenie surowców mineralnych na Wyżynach Polskich • omawia związki między wydobyciem surowców mineralnych a lokalizacją przemysłu na Wyżynach Polskich • omawia warunki przyrodnicze rozwoju rolnictwa na Wyźnie Lubelskiej • opisuje na podstawie map tematycznych najważniejsze cechy gospodarki Wyżyn Polskich • opisuje wybrane miasta Wyżyn Polskich 	<p>Polskich</p> <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia genezę rzeźby krasowej • opisuje wpływ działalności gospodarczej człowieka na krajobraz Wyżyny Lubelskiej • wyjaśnia genezę wozów i parowóz • ocenia warunki przyrodnicze rozwoju rolnictwa Wyżyny Lubelskiej 	<p>Polskich na podstawie map tematycznych</p> <ul style="list-style-type: none"> • wykazuje związki między warunkami przyrodniczymi a cechami gospodarki Wyżyn Polskich • wykazuje negatywny wpływ koncentracji ludności i przemysłu na środowisko przyrodnicze • przedstawia prezentację multimedialną na temat walorów turystycznych wybranego regionu geograficznego, ze szczególnym uwzględnieniem jego walorów kulturowych 	<p>Wyżyn Polskich</p> <ul style="list-style-type: none"> • proponuje sposoby zagospodarowania terenów zdegradowanych na skutek działalności gospodarczej człowieka
35.	Kotliny Podkarpackie	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia nazwy krain geograficznych Kotlin Podkarpackich i wskazuje te krainy na mapie • wymienia nazwy kompleksów leśnych Kotlin Podkarpackich i wskazuje te kompleksy na mapie • omawia atrakcje turystyczne Kotlin Podkarpackich 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje cechy krajobrazu Kotlin Podkarpackich na podstawie map tematycznych • wymienia nazwy surowców mineralnych występujących w Kotlinach Podkarpackich i wskazuje na mapie ogólnogeograficznej rejony ich występowania 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia genezę Kotlin Podkarpackich • wyjaśnia rolę rzek w kształtowaniu krajobrazu Kotlin Podkarpackich 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje uwarunkowania powstania złóż surowców mineralnych Kotlin Podkarpackich • wykazuje związki między warunkami przyrodniczymi a cechami gospodarki Kotlin Podkarpackich • przedstawia prezentację multimedialną na temat walorów turystycznych 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia możliwości rozwoju gospodarczego Kotlin Podkarpackich

			<ul style="list-style-type: none"> wymienia nazwy najważniejszych miast Kotlin Podkarpackich i wskazuje te miasta na mapie 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje na podstawie map klimatycznych cechy klimatu Kotlin Podkarpackich opisuje na podstawie map tematycznych najważniejsze cechy gospodarki Kotlin Podkarpackich omawia na podstawie map tematycznych warunki rozwoju rolnictwa w Kotlinie Sandomierskiej 		<p>wybranego regionu geograficznego, ze szczególnym uwzględnieniem jego walorów kulturowych</p>	
36.	Karpaty	<ul style="list-style-type: none"> wyróżnia Karpaty Zewnętrzne i Wewnętrzne i wskazuje je na mapie Polski opisuje atrakcje turystyczne Karpat Zewnętrznych wykazuje konieczność tworzenia parków narodowych na terenie Karpat Zewnętrznych wymienia nazwy najważniejszych miast Karpat Zewnętrznych oraz wskazuje te miasta na mapie ogólnogeograficznej opisuje położenie Karpat Wewnętrznych na mapie Polski uzasadnia atrakcyjność turystyczną Tatr i Pienin wymienia nazwy ośrodków turystycznych Tatr i Pienin i wskazuje te ośrodki na mapie Polski 	<ul style="list-style-type: none"> omawia położenie Beskidów oraz Pogórza Karpackiego i wskazuje je na mapie Polski opisuje krajobraz Karpat na podstawie map tematycznych omawia na podstawie map klimatycznych cechy klimatu Karpat Zewnętrznych opisuje na podstawie map tematycznych najważniejsze cechy gospodarki Karpat Zewnętrznych opisuje funkcje wybranych miast Karpat Zewnętrznych wymienia nazwy i rozpoznaje najważniejsze skały występujące w Tatrach i Pieninach opisuje na podstawie ilustracji cechy polodowcowej rzeźby wysokogórskiej Tatr charakteryzuje na 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia budowę fliszową Pogórza Karpackiego i Beskidów ukazuje źródłowanie krajobrazu Karpat Zewnętrznych i Wewnętrznych uzasadnia konieczność budowy sztucznych zbiorników na karpaccich rzekach porównuje budowę geologiczną Tatr Wysokich z budową geologiczną Tatr Zachodnich porównuje krajobrazy Tatr Wysokich i Zachodnich wykazuje źródłowanie klimatyczne i roślinne Tatr Wysokich i Zachodnich uzasadnia konieczność ochrony przyrody Tatr 	<ul style="list-style-type: none"> wykazuje zależności między przeszłością geologiczną, budową geologiczną a cechami rzeźby Karpat Zewnętrznych i Wewnętrznych wykazuje źródłowanie klimatyczne i roślinne Beskidów oraz Pogórza Karpackiego wykazuje zależności między warunkami przyrodniczymi a cechami gospodarki Pogórza Karpackiego i Beskidów ukazuje zależności między budową geologiczną a cechami rzeźby Tatr wykazuje zależności między cechami gospodarki Tatr a warunkami przyrodniczymi przedstawia prezentację multimedialną na temat walorów turystycznych 	<ul style="list-style-type: none"> ocenia możliwości rozwoju gospodarczego Beskidów oraz Pogórza Karpackiego ocenia możliwości rozwoju turystyki w Tatrach 	

			<p>podstawie schematu piktogramów klimatyczno-rolniczo-rolnicze Tatr Zachodnich</p> <ul style="list-style-type: none"> • opisuje formy rzeźby krasowej Tatr Zachodnich • opisuje formy rzeźby Pienin • opisuje na podstawie map tematycznych najważniejsze cechy gospodarki Karpat • charakteryzuje wybrane ośrodki turystyczne • opisuje specyfikę folkloru Tatr i Obchodzenia Orawsko-Podhalańskiego 		<p>wybranego regionu geograficznego, ze szczególnym uwzględnieniem jego walorów kulturowych</p>	
37.	Sudety	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje położenie Sudetów i Przedgórze Sudeckiego na podstawie mapy Polski • wskazuje na mapie Polski rejony eksploatacji surowców mineralnych w Sudetach i na Przedgórzu Sudeckim • opisuje zagrożenia środowiska przyrodniczego powstające w wyniku gospodarczej działalności człowieka • wymienia nazwy najważniejszych miast w Sudetach i wskazuje te miasta na mapie Polski • opisuje atrakcje turystyczne Sudetów i Przedgórze Sudeckiego 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje na podstawie map tematycznych cechy krajobrazu Sudetów • analizuje mapę klimatyczną i na jej podstawie wymienia cechy klimatu Sudetów i Przedgórze Sudeckiego • opisuje na podstawie map tematycznych najważniejsze cechy gospodarki Sudetów • charakteryzuje warunki rozwoju rolnictwa Przedgórze Sudeckiego • charakteryzuje funkcje miast Sudetów i Przedgórze Sudeckiego 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia genezę rzeźby zbliżonej Sudetów • przedstawia rozwój i cechy rzeźby Gór Stołowych i Karkonoszy • wykazuje źródła powstawania klimatyczne i rolnicze Sudetów 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia przeszłość geologiczną Sudetów • wykazuje źródła powstawania budowy geologicznej Sudetów • wykazuje związki między warunkami przyrodniczymi a cechami gospodarki Sudetów i Przedgórze Sudeckiego • przedstawia prezentację multimedialną na temat walorów turystycznych wybranego regionu geograficznego, ze szczególnym uwzględnieniem jego walorów kulturowych • proponuje trasę wycieczki w góry i uzasadnia swój wybór 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia możliwości rozwoju Sudetów i Przedgórze Sudeckiego
38.	Mój region – moja mała ojczyzna	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje na podstawie map położenie 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje na podstawie map tematycznych 	<ul style="list-style-type: none"> • wykazuje zależności między środowiskiem a 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia warunki i możliwości produkcji 	<ul style="list-style-type: none"> • wykazuje indywidualne cechy regionu, w którym

			<p>jego regionu zamieszkania w Polsce</p> <ul style="list-style-type: none"> • odczytuje dane statystyczne dotyczące zagadnień społecznych i gospodarczych jego regionu • opisuje atrakcje turystyczne regionu, w którym mieszka 	<p>rodowisko przyrodnicze regionu, w którym mieszka</p> <ul style="list-style-type: none"> • opisuje na podstawie map tematycznych najważniejsze cechy gospodarki swojego regionu • opisuje rozmieszczenie ludności w regionie • omawia tradycje regionu, w którym mieszka 	<p>różnorodnymi formami działalności człowieka w regionie zamieszkania</p> <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie gospodarcze swojego regionu zamieszkania • sporządza folder informacyjny o swoim regionie 	<p>rolnej i przemysłowej w swoim regionie</p> <ul style="list-style-type: none"> • projektuje i opisuje na podstawie map turystycznych, tematycznych i ogólnogeograficznych oraz własnych obserwacji terenowych wycieczki wzdłuż wybranej trasy we własnym regionie, uwzględniając walory przyrodnicze i kulturowe • przedstawia prezentację multimedialną na temat walorów turystycznych wybranego regionu geograficznego, ze szczególnym uwzględnieniem jego walorów kulturowych 	<p>mieszka</p>
--	--	--	--	---	--	--	----------------

